

УДК 378

ДЕНИСЮК Олена Леонідівна,викладач кафедри гуманітарних та мистецьких
дисциплін,Київська муніципальна академія естрадного та
циркового мистецтва*e-mail: olenadenisuk@gmail.com***ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР
(НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ВНЗ)**

У статті проаналізовані шляхи адаптації вищої освіти у європейський простір на прикладі викладання історії України у виші; визначені головні завдання освіти – виховання людини нового мислення, європейських цінностей, яка не тільки має певний запас знань, а й володіє практичними навичками їх застосування; визначено, що у своїй діяльності вища школа перш за все керується нормативно - правовими актами, такими як Закон України про вищу освіту, здійснює реформування на основі Національної стратегії розвитку освіти на 2012–2021 роки; акцентована увага на застосуванні у освітньому процесі інноваційних методів і технологій, які спрямовані на активізацію пізнавального інтересу студентів, їхньої зацікавленості навчанням, активності у різних видах діяльності; показано важливе значення навчального предмету історія України, який формує у студентів поняття національної і громадянської свідомості, патріотизму, моральних цінностей, коректує поведінку у бік європеїзації; визначна роль історії України у контексті консолідації українського суспільства; розказано про особливості сучасного підходу до викладання історії України як інтегрованої дисципліни, яка відходить від принципу подачі матеріалу «дата - подія - зміст» у бік людиноцентричної системи досліджень; описано використання таких методів викладання як проблемний виклад матеріалу, критичне мислення, застосування особистісно зорієнтованого підходу на основі суб`єкт - суб`єктних відносин між викладачем і студентом.

Ключові слова: *вища освіта; історія України; європейський простір; оновлення; модернізація; адаптація; критичне мислення.*

Постановка проблеми. На шляху до євроінтеграції, ключовими завданнями для держави є реформування вищої освіти відповідно до кращих європейських зразків, модернізація як освітньої парадигми, так і змісту навчально-виховного процесу, підвищення якості національної освіти, зміни пріоритетності – від передачі знань до їх осмислення і практичного застосування.

Мета статті. Розглянути шляхи адаптації вищої освіти України у європейський простір на прикладі викладання історії України у виші.

Виклад основного матеріалу. Завданнями сьогодношньої освіти є виховання людини нового мислення, яка передусім володіє такими методами роботи з інформацією як аналіз, синтез, класифікація, узагальнення, порівняння. В наш час зростає потреба вчити здобувати, переробляти інформацію, одержуючи її з різних джерел, розуміти прагматизм здобутих знань для подальшого життя у відкритому світі.

Обираючи європейський вектор, ми маємо на меті залучитися до європейських понять і цінностей. Формуючись протягом століть, вони увібрали в себе головні досягнення європейської соціально-культурної і політичної сфер, заклали основи пріоритетного світобачення, ґрунтованого на принципах християнської моралі і гуманістичних ідеалів. Тому, вже в Національній стратегії розвитку освіти на 2012–2021 роки ключовим напрямком є філософія «людиноцентризму», забезпечення особистісного розвитку людини, згідно з її індивідуальними задатками, потребами на основі навчання впродовж життя і формування гуманістичного світогляду, основними рисами якого є співчуття, розуміння інших людей, бажання бути корисним суспільству [1, с. 3].

Як поступальна ланка, вища освіта повинна продовжувати напрям, започаткований середньою освітою, – підготовку творчого і компетентного фахівця, що не тільки володіє відповідними знаннями, а й навичками і уміннями, комунікативного, готового до постійного безперервного професійного росту, орієнтованого в соціальній мобільності, зі сформованою громадянською позицією. В умовах сучасності, зі зростаючими потребами ринку праці, майбутні випускники повинні бути готові до конкурентних змагань, адаптації до постійно змінюючого життєвого простору. Саме вони закладають підвалини майбутнього суспільства і будуть навчати нові покоління. Тому так важливо усвідомити відповідальність освіти перед майбутнім держави.

Відповідно вища школа повинна готувати не тільки спеціаліста певного фаху, а й продовжувати процес формування креативної і всесторонньо розвинутої особистості, яка спрямована на постійний пошук, комунікацію, навчання, наділена здатністю вирішувати на практиці життєві завдання і мати активну позицію шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах. Це головні завдання вищого навчального закладу, згідно ст. 26 Закону України про вищу освіту [2].

Підвищення якості освіти у виші, здатності її конкурувати з кращими вищими навчальними закладами в інших країнах, виведе Україну на шлях прогресу і процвітання. Тому що, найважливіший капітал держави – це молодь, розвиваючи і вкладаючи, держава тим самим дає шанс на побудову громадянського суспільства, яке складається з особистостей з широким діапазоном можливостей і реалізації потенціалу.

Оновлення підходів до навчально-виховного процесу у вищій школі перед усім проявляється у постійному створенні і застосуванні інноваційних методів та технологій, які формують новий тип мислення, сприяють розвитку основних якостей особистості, активізації її до постійного самовдосконалення, дослідницького пошуку.

Ефективність застосування нових методик звичайно проявиться не відразу, це процес, результати якого, будуть відчутні лише згодом, по випускниках, які зможуть презентувати себе, проявляти у професії і в житті. Але прогнозування в технологіях є обов'язковим, адже вони спрямовані на якісну оцінку досягнень студента, в широкому спектрі розвитку його інтелектуальних можливостей і творчих здібностей. Головним завданням освітнього процесу перш за все повинна стати активність студента, його бажання і відкритість працювати не лише на заняттях, а й у лоні наукової і дослідницької роботи. Залучення студентів до участі у конференціях, написанні статей, творчих робіт, участь у конкурсах, не тільки підвищує самооцінку, стимулює особистість до перемог, а й готує до професійного життя, в основі якого, як у більшості європейських держав, лежить постійна конкуренція, професійний ріст і напрям на постійне самовдосконалення для того, щоб стати успішним.

Потреби інформаційного суспільства вимагають від вищої освіти вдосконалення інформаційно - ресурсного забезпечення для можливостей студентів використовувати різні джерела, порівнювати і аналізувати інформацію, яка знаходиться в них. Таке явище як інформатизація освіти забезпечує інформаційно - комунікативний підхід в навчально - освітньому процесі, можливості ефективності у здобутті професійних знань, доступності ресурсів, що вимагає від освітнього закладу формування навиків роботи з різними видами інформації і відхід від традиційних ретроспективних методів у бік сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Навчання студентів застосовувати нові технології, зможе підвищити якість здобуття ними знань, інтегрує в світові тенденції здобуття освіти в

європейських вишах. Відкриє для них горизонти постійного пошуку, навиків самонавчання, вектору здобування знань як постійного безперервного процесу, який відбувається протягом життя.

Сьогодення України, як і світу, стикається з постійними викликами, які вимагають постійного оновлення методів і підходів у викладанні предметів вищої школи, тому що вона готує нову генерацію творчої і інтелектуальної еліти суспільства, формує систему цінностей особистостей, які будуть прокладати шлях кожної країни в світовому співтоваристві.

І тому модернізація методології навчально - освітнього процесу повинна базуватись на чітко виробленій стратегії, пристосованій до умов сучасності, де цінується не комплекс і багаж знань з певного предмету, а здатність орієнтації та адаптації в умовах ринкової економіки, вміння швидко реагувати на зміни в професійній сфері, бути завжди готовим до нового.

Особливого значення в системі вищої освіти набувають ті навчальні дисципліни, які формують світогляд студента, розповідають про людське суспільство, його формування, інституції, політичну, соціальну і культурні сфери тощо. Одним із таких предметів є історія України, яка в сучасних умовах є не просто розповіддю про минуле, а скоріше осмисленням і оцінюванням того, що відбувалося, для подальшого планування і прогнозування життя як окремої особистості, так і цілої держави.

Значущість історії, історичної освіти диктують вимоги часу, адже лише осмисливши й пізнавши історичну минувшину, можна сформулювати погляд на сьогодення й зробити прогнози на майбутнє [3, с.18].

Саме історія України формує поняття громадянської і національної свідомості, патріотизму, шанобливого ставлення до пам'яток історії, здійснює акцентування уваги на важливих подіях, дає характеристику історичним персоналіям. Маючи потужний вплив на людину, через емоційне сприйняття матеріалу, історія формує моральні цінності особистості, його духовну культуру, коректує поведінку у бік європеїзаційного підходу, показує перспективу розвитку України, без можливості повторювати помилки минулого.

Роль історичної освіти важлива саме в контексті консолідації українського суспільства, вироблення громадянської позиції, гуманізації освітнього простору. Адже саме історія трактує приналежність до українського народу, спільність коренів і майбутнього для всіх громадян України, прилучення до європейської цивілізації тощо.

Історик – людина постійного пошуку, викладач історії – провідник студентів через потоки різноманітної історичної інформації, яка наявна в безкінечній кількості джерел: до літописів Середньовіччя до інтернет ресурсів сьогодення.

Викладаючи історію України, потрібно чітко мотивувати студентів на головну мету вивчення історії – побудова незалежної української держави, чітке пов'язування минулого, сьогодення і майбутнього як категорій, що існують одночасно.

Історія – це не лише історія політики, це досить інтегрована дисципліна, яка повинна показувати всі сфери людського життя, такі як духовна, соціальна, культурна, економічна, побутова, релігійна тощо. Саме такий системний підхід застосовується в даний час в українській історіографії.

Сучасна українська історіографія повинна стати інструментом створення новітньої концепції історії України. Щодо її витворення і побудови, то, безумовно, вона повинна б опиратися на існуючий досвід вивчення історичного минулого, акумулюючи і новітні ідеї та теоретичні підходи, сучасний дослідницький інструментарій наукового пошуку, який повинен включати в себе усю сукупність існуючих дослідницьких методів [4, с. 10].

Відхід від догматичного підходу у вивченні історії, дозволяє дивитися на історичну подію з різних точок зору, формуючи плюралізм думок і толерантність спілкування.

Історія перш за все, на думку історичної антропології, це наука про людину у часі. Тому для сучасної історії не скільки важливий принцип «дата – подія – зміст», а скоріше формування людиноцентричної системи досліджень.

Проблемний підхід у викладанні історії України є найбільш слушним, оскільки, формуючи суб`єкт - суб`єктні відносини, викладач спочатку показує своє бачення на подію в історії України, а потім пропонує студентам викласти свою позицію щодо проблеми. Таким

чином, студенти починають залучатися до дослідницько - пошукового напрямку, що розширяє їхні знання і вміння в галузі історії.

Важливо не розказувати все і зразу, не нав'язувати власну думку, а заінтригувати цікавим фактом, викликати інтерес і захоплення навчальною дисципліною, показати роль і значення історії, розвивати навички самостійної роботи, логічного мислення, проєкції на майбутнє.

Роль історії України більш виховна, ніж інформаційна. Тобто, масив історичної інформації потрібен для формування в особистості певного типу поведінки, національної самосвідомості, рис характеру і ментальності, притаманних українцям. Історія України і її вивчення – це пошук ідентифікації нації, до якого потрібно залучати молоде покоління.

Для кращого засвоєння історичних знань, під час викладу навчального матеріалу, потрібно залучати студентів до тих самих видів робіт, які виконують і самі історики: роботи з першоджерелами, аналізу історіографії, синтезу різних джерел і видів інформації, написання статей, передусім застосувавши технології і прийоми критичного мислення.

Вивчення історії України, в основному передбачає хронологічний і компетентнісний підхід у викладанні лекцій і проведення практичних занять

Студенти вишу вже є досить сформовані особистості, з певними здібностями, задатками, світоглядом, тому навчальний підхід застосовується особистісно зорієнтований. А сам виклад матеріалу спрямовується не тільки на вивчення поступального розвитку України, а й на ролі історичних персоналіїв, формування загальнолюдських цінностей, особливостей ментальності українського народу. Як і кожна людина, сама прокладаючи свій шлях, намагається стати найкращою, так і український народ, через труднощі і перешкоди, долає шлях самоствердження у світовому просторі.

Під час навчання застосовується широкий діапазон методів і підходів, в залежності від мети кожного етапу навчання. Серед найбільш поширених, і апробованих в студентській атмосфері методів, є критичне мислення («сенкан», «бортовий журнал», «творче завдання»).

Можна навести приклади застосування методів критичного мислення під час викладання лекційного матеріалу з навчальної дисципліни «Історія України».

1. Тема лекції: «Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорщини в 1-й половині XIX ст.».

Метод «Мозковий штурм». Дайте відповідь на запитання: Яке з тверджень відповідає дійсності?:

- 1) аграрна реформа 1848 р. вивільнила західноукраїнських селян від рабської залежності;
- 2) аграрна реформа 1848 р. породила ще більшу залежність селян від колишніх поміщиків.

2. Тема лекції: «Україна в Першій світовій війні(1914-1918 рр.)».

Метод «Бортовий журнал». Завдання: дайте відповіді на запитання і зробіть висновок.

Запитання для порівняння	На початку лекції	В кінці лекції
1. Чи був інтерес українців у цій війні?		
2. Якою була війна для українського народу?		
3. Яким було місце України в планах протиборчих сторін?		
4. Яким було ставлення до війни:		
а) на Західній Україні;		
б) в Наддніпрянщині ?		

3. Тема лекції: «Україна на шляху незалежності».

Метод «Сенкан».Завдання: складіть сенкан, який може мати вигляд:

Україна

Своєрідна, соборна

Реформує, зростає, будує

Батьківщина.

Роль викладача у виші часто зводиться до керівника і наставника молоді. Це дозволяє їм розвивати навички самостійного мислення, логічного підходу, працелюбності, бажання бути першими і кращими завжди. Від так зростає роль індивідуальної, самостійної, дослідницької роботи студентів у таких формах, як робота з інформаційними джерелами різних видів, підготовка і захист творчих завдань – написання есе, рефератів, творів на історичну тему. Постійний шлях до самовдосконалення, творчий пошук, витримка і наполегливість – ті якості, які повинні характеризувати сучасних студентів і допомагати їм в ефективному навчанні історії України.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, шляхами адаптації вищої освіти у європейський простір є: законодавча діяльність України, зокрема Закон України про вищу освіту, розробка і впровадження Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки; головне завдання освіти – виховання людини нового мислення, європейських цінностей, яка не тільки має певні знання, а й уміє їх застосовувати в практичному житті; для реалізації цих завдань застосовуються у освітньому процесі інноваційні методи і технології, які спрямовані на активізацію пізнавального інтересу студентів, їхньої зацікавленості навчанням, активності у різних видах діяльності; особливо значення набувають ті навчальні предмети, які спрямовані на формування певних якостей особистості, а саме історія України, яка формує у студентів поняття національної і громадянської свідомості, патріотизму, моральних цінностей, коректує поведінку у бік європеїзаційного підходу; важлива роль історії України в контексті консолідації українського суспільства; особливостями сучасного підходу до викладання історії України є те, що вона представляє собою інтегровану дисципліну, яка відходить від принципу подачі матеріалу «дата – подія – зміст» у бік людиноцентричної системи досліджень; вивчати яку допомагають такі методи як проблемний виклад матеріалу, критичне мислення, особистісно орієнтований підхід, побудова суб'єкт-суб'єктних відносин між викладачем і студентом.

Список бібліографічних посилань

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
2. Закон України про вищу освіту: станом на 2017р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Кравець В. Проблеми модернізації вищої освіти України в умовах глобалізації. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/58387/%C2>.
4. Сухий О. Сучасна історична наука в Україні: візії та напрями. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Sukhyi_Oleksii/Suchasna_istorychna_nauka_v_Ukraini_vizii_ta_napriamy.pdf.

References

1. National Strategy for the Development of Education in Ukraine for 2012-2021. Retrieved from http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
2. Law of Ukraine on Higher Education: as of 2017 / Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Kravets V. Problems of Modernization of Higher Education of Ukraine in the Conditions of Globalization. Retrieved from <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/58387/%C2>.
4. Sukhiy O. Modern historical science in Ukraine: visions and directions. Retrieved from http://shron1.chtyvo.org.ua/Sukhyi_Oleksii/Suchasna_istorychna_nauka_v_Ukraini_vizii_ta_napriamy.pdf.

DENYSYUK Olena,

Lecturer of Humanities and Artistic Disciplines Department,
Kyiv Municipal Academy of Variety and Circus Arts
e-mail: olenadenisuk@gmail.com

ADAPTATION WAYS OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINE INTO THE EUROPEAN SPACE (A STUDY OF TEACHING HISTORY OF UKRAINE IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS)

Abstract. *Introduction. On the way to European integration, the key task for the government is the reform of higher education in accordance with the best European models, modernization as educational paradigm and content of the educational process, improving the quality of national education, change of priority – from passing on knowledge to their understanding and practical application.*

The aim of the article. To consider ways of adaptation of higher education of Ukraine into the European space on the example of teaching history of Ukraine in high school.

Methods of research. Historical anthropological approach.

Conclusions and prospects for further research. Therefore, ways of adaptation of higher education in the European space are: the legislative activity of Ukraine, in particular the Law of Ukraine on higher education, the development and implementation of the National strategy of education development in Ukraine for 2012–2021; the main task of education is the education of human with new of thinking, of European values, which not only has certain knowledge, but also knows how to apply them in practical life; to implement these objectives are applied in educational process of innovative methods and technologies to enhance cognitive interest of students, their interest in the learning activity in different types of activities; especially the importance of those academic subjects which are aimed at formation of certain personal qualities, namely the history of Ukraine, which develop in the students the concepts of national and civic consciousness, patriotism, moral values, and corrects the conduct in the direction uropean approach; an important role of the history of Ukraine in the context of the consolidation of Ukrainian society; the peculiarities of the modern approach to the teaching of the history of Ukraine is that it represents an integrated discipline that deviate from the principle of filing the material "date-event-content" in the direction of a man-centered system of research; to study which is helped by such methods as problematic presentation of the material, critical thinking, personally oriented approach, construction of the subject-subjective relationship between the teacher and the student.

Key words: *higher education; history of Ukraine; European space; upgrading; modernization; adaptation; critical thinking.*

*Одержано редакцією 30.11.2017
Прийнято до публікації 11.12.2017*